

Guillaume de Machaut - Soud krále českého

Balady, Virelais, Moteta & dvorská poezie

Komponované literárně-hudební pásmo věnované Guillaume de Machautovi (cca 1300 - 1377) je oslavou středověké dvorské lyriky. Opomíjený Machaut působil část svého života ve službách českého krále Jana Lucemburského a jeho umělecké úspěchy z něj udělaly nejslavnějšího skladatele a básníka 14. století.

Zázračně, jeho básně a hudba se nám zachovaly v podobě, která je pravděpodobně kompletní, což je jistě zásluhou péče, s níž tvůrce nechal svá díla přepsat na pergamen ve vzácných iluminovaných rukopisech. Právě díky jejich kráse můžeme děkovat tomu, že přežily katastrofální události, které pustošily Francii na konci 14. století. Machaut nám také zanechal literární portrét o sobě: v několika svých dílech je pozorovatelem i komentátorem chování ušlechtilých milenců a ve dvou příbězích se dokonce vykresluje jako zamilovaný hrdina. Během svého poměrně dlouhého života Machaut kromě služeb na královských dvorech také získal kanonikáty v Remeši a Saint-Quentinu, dobře placené, které mu umožňovaly se věnovat psaní svého literárního a hudebního díla.

Machautova díla evokují kurtoazní společnost plnou rafinovanosti a elegance, téměř snová vize v krutých časech morové epidemie a válečných konfliktů 14. století; pouze stručné narážky v jeho narativních dílech či nářky v jeho posledních motetech prozrazují soužení, které Francie prožívala. Obecně jeho díla jsou věnována rozmarům a těžkostem, ale také radostem z lásky. Experimentoval s žánry, miloval dvojsmysly či hry se slovy, odvážil se rozvolnit hudební formu a pracoval s mnoha drobnými motivy, které střídal náhlými skoky následující jeden za druhým v odvážném kontrastu, aby tak vytvořil barevnou mozaiku.

V jeho raném díle Soud krále českého (Le Jugement du Roy Behaigne) se Jan Lucemburský objevuje v úplnosti svého majestátu, své životní zkušenosti, moudrosti a velkorysosti, a to jako sudí sporu o to, kdo prožívá větší žal. Vypravěč (v osobě Machauta) během své procházky se stává svědkem rozhovoru mezi dámou a rytířem, kteří se přou o to, kdo z nich je nešťastnější: dáma, jíž zemřel milovaný, nebo rytíř, jehož vyvolená si zamilovala jiného; vypravěč, aby prohlásil jednoho nebo druhého za nejnešťastnějšího, vyhledá radu českého krále. Bohatý text dvorské lyriky je doplněn o Machautova hudební díla střídající různé formy vyjadřující pohnutky lidské duše.

Machaut obdařil své skladby jedinečným charakterem a vytvořil tím působivé dílo ohromující rozmanitostí, a i o sedm století později můžeme stále ocenit jeho krásu.

Hana Blažíková – soprán, gotická harfa

Vojtěch Semerád – tenor, fidula

Jakub Kydlíček – flétny

Jaromír Meduna – vypravěč

PROGRAM:

chanson roial : Joie, plaisence et douce norriture

lai: Qui naroit autre deport

Tres douce dame que j'aour

motet : De bon Espoir

ballade : De desconfort

Double Hoquetus

virelai : En mon cuer

ballade : Doulze amis

J'aim sans penser

ballade : Dame, de qui toute ma joie

ballade : Amours me fait desirer

Helas! Tant ay dolour

virelai : Douce dame jolie

ČJ překlady: Jana Svašková

<p>CHANSON ROIAL (Remede de Fortune)</p> <p>Joie, plaisence, et douce norriture, Vie d'onnour prennent maint en amer. Et pluseurs sont qui n'i ont fors pointure, Ardour, dolour, plour, tristeece, et amer Se dient; mais accorder Ne me puis, qu'en la souffrence D'amours ait nulle grevance, Car tout ce qui vient de li Plaist a cuer d'ami.</p>	<p>Joie, plaisence, et douce norriture</p> <p>Radost, rozkoš a sladkou potravu, život plný cti, to mnozí v lásce objevují; a jsou i tací, kteří prožívají jen utrpení, bolest, stesk, pláč, smutek a nelibost, Nebo to alespoň tvrdí, ale já s nimi souhlasit nemohu, neboť v utrpení, které láska přináší, nemůže být žádné neštěstí, neboť vše, co pochází z lásky, těší srdce milujícího.</p>
--	---

<p>Car vraie Amour en cuer d'amant figure Tres dous Espoir et gracieus Penser: Espoirs attrait joie et bonne Aventure; Dous Pensers fait Plaisence en cuer entrer; Si ne doit plus demander Cils qui a bonne Esperence, Dous Penser, Joie, et Plaisence, Car qui plus requiert, je di Qu'Amours l'a guerpi.</p> <p>Dont cils qui vit de si douce pasture Vie d'onneur puet bien et doit mener, Car de tous biens a a comble mesure, Plus qu'autres cuers ne saroit desirer, Ne d'autre merci rouver N'a desir, cuer, ne beance, Pour ce qu'il ha Souffissance; Et je ne say nommer ci Nulle autre merci.</p>	<p>A tak dává pravá Láska v srdci milence zrodit se Velmi sladké Naděje a laskavé Myšlence; Naděje přitahuje Radost a Štěstí; Laskavá Myšlenka způsobuje, že do srdce vstupuje Rozkoš. Neměl by žádat nic dalšího Kdo má dobrou Naději, Sladkou Myšlenku, Radost a Rozkoš; neboť kdo žádá víc, toho, jak říkám, Láska shodí.</p> <p>A tak člověk, který se živí tak sladkou potravou, jistě může a měl by žít svůj život čestně, neboť užívá všech druhů dobrodiní v míře větší, než jiná srdce vůbec mohou doufat; a neměl by hledat jinou podobu milosti, neměl by po ní toužit, protože má Dostatek; a bylo by nemožné zde vyjmenovat všechny ostatní druhy milosti.</p>
<p>Qui n'aroit autre deport</p> <p>En amer Fors Dous Penser Et Souvenir Avec l'Espoir de joïr S'aroit il tort, Se le port D'autre confort Voloit rouver; Car pour un cuer saouler Et soustenir, Plus querir Ne doit merir Qui aime fort.</p> <p>Encor y a maint ressort: Remembrer, Ymaginer, En dous plaisir Sa dame veoir, oïr, Son gentil port, Le recort Dou bien qui sort De son parler Et de son dous regarder, Dont l'entrouvrir Puet garir</p>	<p>Qui n'aroit autre deport</p> <p>Kdo nenachází jiné potěšení v lásce než sladkou myšlenku a vzpomínku, spolu s nadějí na radost, mýlil by se, kdyby si myslel, že jinou útěchu může jinde nalézt; neboť k uspokojení srdce a k udržení této spokojenosti, nesmí ten, který miluje silně, toužit po tom, co si nezaslouží.</p> <p>Je přece mnoho zdrojů útěchy: vzpomínky, představy, sladký pohled na svou paní na její vznešené chování, pomyšlení na dobrotu, která vychází z jejích slov, a z jejího sladkého pohledu, který může milence zachránit před smrtí.</p>

<p>Et garentir Amant de mort.</p> <p>Et qui vorroit plus souhaidier, Je n'os cuidier Si fol cuidier Que cils aime de cuer entier Qui de tels biens n'a souffisance; Car qui plus quiert, il vuet trichier S'Amours tant chier L'a que fichier Deingne par l'ueil de son archier En son cuer d'eaus la congnoissance.</p> <p>Car on ne les puet esprisier, Ne trop prisier, Quant de legier Puelent de tous mauls alegier Et faire par leur grant puissance Un cuer navré sain et legier Sans nul dangier, Et eslongier De mal, et de joie aprochier. Seulement de leur ramembrance.</p>	<p>A pokud jde o to, že by si někdo přál víc, neodvážil bych se vyslovit tu zcela pošetilou myšlenku, že by někdo mohl milovat celým srdcem a nespokojit se s těmito požitky; Kdo hledá víc, ten je nakloněn podvodu, protože láska svírá pevně, a kdo je v jejím náručí si přeje, aby mu její šíp prošel okem až do srdce a on poznal všechnu její dobrotu.</p> <p>Neboť si jí nelze dostatečně vážít a cenit si jí, když představuje lék na každou nemoc, a svou velkou mocí činí zraněné srdce zdravým a neporušeným, nezná nebezpečí, zahání smutek do vyhnanství a radost přibližuje pouhou vzpomínkou.</p>
<p>De Bon Espoir, de Tres-Dous Souvenir Et de Tres-Dous Penser contre Desir M'a bonne Amour maintes fois secouru, Quant il m'a plus aigrement sus couru; Car quant Desirs plus fort me destreingnoit, Moult doucement Espoirs m'asseüroit, Et Souvenirs me moustroit la biauté, Le scens, l'onneur, le pris et la bonté De celle dont li amoureux penser Mon dolent cuer venoient conforter.</p> <p>Las! or m'assaut Desirs plus qu'il ne suet. Mais durement endurer le m'estuet, Car je sui près de perdre le confort De Bon Espoir, dont je me desconfort; Et Souvenirs me fait toudis penser Pour mon las cuer faire desesperer, Car Grace, Amour, Franchise, Loyauté, Pité, Doctrine et Debonnaireté Sont pour moy seul si forment endormi Car Dangiers est souverains de Merci Et que ma dame, à qui je sui rendus, Croît à Durté et orgueilleus Refus,</p>	<p>Krásnou nadějí, nejsladší vzpomínkou a sladkou myšlenkou mě má ctnostná láska často utěšovala, když mě touha divoce rozpalovala; Neboť když mě touha nejprudčeji spalovala, naděje mě utěšovala, tak sladce, a vzpomínka zase vyzdvihla krásu, smysl, hodnotu, čest, štědrost té, od níž vzešla milostiplná myšlenka, aby ulehčila mému srdci smutnému i rozjitřenému.</p> <p>Bohužel, touha útočí víc než dřív, a já musím vytrvat, blížek ztratě krásné naděje, na pokraji zoufalství; Neboť vzpomínky mne nutí myslet na to, co činí mé srdce přesmutným, když milost, láska, přejícnost a věrnost, soucit, jemné způsoby a ušlechtilost usnuly a mne opustily. Těžkosti nakonec přemohly milosrdenství, a má paní, již jsem zaslíbil vše, nyní spoléhá na přísnost a hrdé odmítnutí, Ale já nechci a nemohu jí odepřít svou lásku ani</p>

<p>Pour ce, sans plus, que m'amour ne mon cuer N'en vueil ne puis departir à nul fuer. Mais puis qu'estre ne puet ore autrement, Face de moy tout son commandement, Car maugré li l'ameray loyaument.</p>	<p>srdce, ať se snažím jakkoli. A jinak nelze, ať ode mne žádá cokoli, navzdory všemu ji budu věrně milovat.</p>
<p>De desconfort, de martyre amoueus, De griés soupirs, d'une crueuse ardure, De pleins, de plours, d'un mal tres dolereus Pleins et peüs de triste nourriture, Vuis et geüns d'amoureuse pasture, Vit en morant, dame, li cuers de mi En desirant vostre douce merci.</p> <p>Mais ce qui plus le fait estre angoisseus Et qui plus croist la douleur qui me dure, C'est qu'à chascuns est humbles et piteus Vos gentis cuers, hélas! et il ne cure Ne pité n'a de ma douleur obscure, Et si scet bien que j'ay lonc temps langui En desirant vostre douce merci.</p>	<p>De desconfort Zrápené, zmučené láskou, těžce vzdychající a krutě spalované nářky, slzami, nejbolestnější nemocí. Nasycené pokrmem smutku, postící se pokrmu lásky, mé srdce žije umírající, paní, toužící po tvém sladkém milosrdenství.</p> <p>Ale to, co mé srdce nejvíc trápí a co nejvíc zvětšuje bolest, jež mne neopouští, je to, že ke každému je tvé laskavé srdce pokorné a soucitné; nemá však starost ani soucit s mou skrytou bolestí. Přesto dobře ví, že chřadnu a chřadnu touhou po tvém sladkém milosrdenství.</p>
<p>En mon cuer ha un descort Qui si fort le point et mort Que, sans mentir, S'Amours par son dous plaisir N'i met acort Avec ma dame, pour mort Me doy tenir.</p> <p>C'est de mon loyal Desir Qui me vuet faire jehir Le mal que port Et comment j'aim et desir Ma dame sans repentir Et sans confort. Mais Paour s'oppose fort Et dit que Desirs ha tort De ce querir, Qu'elle crient Refus oïr Qui pas ne dort Et Dangiers qui fait à mort L'amant venir. En mon cuer ha un descort Qui si fort le point et mort Que, sans mentir, S'Amours par son dous plaisir</p>	<p>En mon cuer V mém srdci je nesoulad a taková bolest, že upřímně řečeno, pokud se láska s mou paní brzy nedohodne a nedosáhne shody, zemřu.</p> <p>Touha mne stravuje přiznat, jak trpím, a jak miluji svou paní a toužím po ní, a víc nehledám, tak bezúspěšně. Strach však hrozí, silný, a tvrdí, že touha nemá právo žádat něco takového. Strach z odmítnutí, z odporu, který usmrtí odvážného milence.</p>

<p>N'i met acort Avec ma dame, pour mort Me doy tenir.</p> <p>Si ne say que devenir, Quant de ma dame remir Le gentil port, Car Paour me fait fremir Et trambler et tressaillir Par son enort Et Desirs, sans nul deport, Fait mon cuer par son effort Taindre et palir; Biauté me vient assaillir, Douceur m'endort, Mais Amours me fait au fort Taire et souffrir. En mon cuer ha un descort Qui si fort le point et mort Que, sans mentir, S'Amours par son dous plaisir N'i met acort Avec ma dame, pour mort Me doy tenir.</p>	<p>V mém srdci je nesoulad a taková bolest, že upřímně řečeno, pokud se láska s mou paní brzy nedohodne a nedosáhne shody, zemřu.</p> <p>Nevím, co se stane, když pohlédnu na vznešenou tvář své paní, neboť strach mě stále rozechvívá, svádí mne z cesty, a dobré rady nenalézám, Touhou však zatím blednu a slábnu. Krása mne přemáhá, sladkost mne zabíjí, a přesto pro lásku tiše trpím.</p> <p>V mém srdci je nesoulad a taková bolest, že upřímně řečeno, pokud se láska s mou paní brzy nedohodne a nedosáhne shody, zemřu.</p>
<p>Dous amis, oy mon complaint: A toy se plaint Et complaint, Par default de tes secours, Mes cuers qu'amours si contraint Que tiens remaint; Dont mal maint Ay, quant tu ne me secours En mes langours, Car d'aillours N'est riens qui confor m'amaint. S'en croist mes plours Tous les jours, Quant tes cuers en moy ne maint.</p> <p>Amis, t'amour si m'ataint Que mon vis taint Et destaint Souvent de pluseurs coulours Et mon dolent cuer estraint; Si le destraint Qu'il estaint, Quant en toy n'a son recours. S'a jours trop cours, Se n'acours</p>	<p>Sladká přítelkyně, vyslyš mou stížnost, tobě mé srdce žaluje, tvou pomoc si žádá, mé srdce láskou stísněné. Trpím mnohými neduhy, a ty nepřicházíš na pomoc v mém trápení, ačkoli nic jiného mne utěšit nemůže. A tak pláču každým dnem víc, protože tvé srdce nedlí s mým.</p> <p>Přítelkyně, láskou se soužím, moje tvář hraje všemi barvami smutku, mé bolavé srdce láska napíná, a tak ho dusí, když u tebe nenacházím útěchu. A příliš krátké jsou jeho dny, když nepřicházíš uzdravit srdce k smrti vyděšené láskou. Jen utéct musím, protože tvé srdce nedlí s mým.</p>

<p>Pour li garir, car il creint Mort qui d'amours Vient le cours, Quant tes cuers en moy ne maint.</p>	
<p>Dame, de qui toute ma joie vient, Je ne vous puis trop amer, ne chierir, N'assés loër, si com il appartient, Servir, doubter, honnourer, n'obeïr; Car le gracieus espoir, Douce dame, que j'ay de vous vëoir, Me fait cent fois plus de bien et de joie, Qu'en cent mille ans desservir ne porroie.</p>	<p>Paní, má veškerá radosti, nemohu vás dost milovat ani si vás vážit, a nemohu vás dostatečně chválit, ani vám náležitě sloužit, vážit si vás, ctít vás a poslouchat vás. Neboť milosrdná naděje, sladká paní, že vás uvidím, mi skýtá stokrát více radosti a dobroty, než bych si mohl zasloužit za tisíc let.</p>
<p>Amours me fait desirer Et amer De cuer si folettement Que je ne puis esperer Ne penser N'ymaginer nullement Que le dous viaire gent Qui m'esprent Me doie joie donner, S'amours ne fait proprement Telement Que je l'aie sans rouver.</p> <p>S'ay si dur à endurer Que durer Ne puis mie longuement; Car en mon cuer vueil celer Et porter Ceste amour couvertement, Sans requerre aligement, Qu'à tourment Vueil miex ma vie finer. Et si n'ay je pensement Vraiment Que je l'aie sans rouver.</p>	<p>Láska mne nutí toužit a milovat, ale tak bláhově, že ani nedoufám, ani pomyslet se neodvažuji, ani představit si nedokážu, že sladká a vznešená tvář plná půvabu, kterou miluji, by mi mohla přinést radost. Ledaže bych ji díky lásce získal, aniž bych se odvážil o to žádat.</p> <p>Takové útrapy mne souží, že už je nemohu snést, ani déle vydržet. Neboť lásku srdci věčně musím skrývat, aniž bych žádal, aby mne opustila; a v mukách život skončím. Ale ať už je to jakkoli, získat ji mohu, jen když o to nepožádám.</p>
<p>Douce dame jolie, Pour dieu ne pensés mie Que nulle ait signorie Seur moy fors vous seulement.</p> <p>Qu'adès sans tricherie Chierie</p>	<p>Sladká krásná paní, při Bohu, nemysli si, že mnou vládne kdokoli kromě tebe samotné.</p> <p>Tak upřímně a pokorně si tě vážím, po všechny své dny ti věrně sloužím,</p>

Vous ay et humblement
Tous les jours de ma vie
Servie
Sans villain pensement.
Helas! et je mendie
D'esperance et d'aïe;
Dont ma joie est fenie,
Se pité ne vous en prent.
Douce dame jolie.

Mais vo douce maistrie
Maistrie
Mon cuer si durement
Qu'elle le contralie
Et lie
En amour tellement
Qu'il n'a de riens envie
Fors d'estre en vo baillie;
Et se ne li ottrie
Vos cuers nul aligement.
Douce dame jolie.

Et quant ma maladie
Garie
Ne sera nullement
Sans vous, douce anemie,
Qui lie
Estes de mon tourment,
A jointes mains deprie
Vo cuer, puis qu'il m'oublie,
Que temprement m'ocie,
Car trop langui longuement.
Douce dame jolie,
Pour dieu ne pensés mie
Que nulle ait signorie
Seur moy fors vous seulement.

aniž bych pojal nějakou nízkou myšlenku.
Však běda! Já žebrám
o naději a o pomoc,
je konec vší mé radosti,
když nemáš se mnou slitování,
má krásná sladká paní.

Ty, má líbezná královno,
ovládáš sladce mé srdce příkazy tak tvrdými,
že ho mučíš, svazuješ ho láskou
tak pevně, že nežádá nic jiného,
než se podvolit tvému panování.
Ale tvé srdce nezná slitování.

Chořím, a na mou nemoc není léku,
má nepřítelkyně, strůjkyně mého šťastného
utrpení.
Já spínám ruce a prosím
tvé srdce, které na mě zapomnělo,
o něžnou smrt z tvých rukou,
neboť mé utrpení je příliš dlouhé.
Sladká krásná paní,
při Bohu, nemysli si,
že mnou vládne kdokoli
kromě tebe samotné.